ئاکاری سوقراتی .. ئاراس سەعید

تێڕوانینی سوقرات دەربارەی لۆگۆس، واتا دۆزینەوەی ڕاستی و چاکە. ئەم جۆرە تێڕوانینە بۆ ئیتیکی ڕاشیونالیست، یان ئەقڵگەرایی ناسراوە، لەدیدی سوقراتەوە تاکە مەتیقی کردە ئاکارییەکان ئەقڵە، چونکە لەدیدی سوقراتەوە، چاکە (زانینیە).

لەمێژووی فەلسەفەدا، دوو شێوە تێوانین بەرامبەر عەقڵانییەت هەبووە، ئەویش (میتۆدی داپێنان و میتۆدی ڕەخنەگرانە).
لە وتە بەناو بانگەکەی سوقرات، دەبینین کە شوێنکەوتەی میتۆدی ڕەخنەگرانە بووە، کە دەڵێت؛" ژیانێک تاقی نەکرابێتەوە مانای ژیان نییە".
تاقیکردنەوە، واتا ڕەخنەکردن و تاقیکردنەوەی هەموو ئەو شتانەی زانینێکی ساختەمان لەبارەوە هەیە.
لەزاری ئەفڵاتوونەوە وتەیەکی بەناو بانگی سوقرات دەخوێنینەوە؛
١"من دەزانم، کە نازانم، ئەوان نازانن، کە نازانن، وا دەزانن دەیزانن".
سوقرات یەکەمین فەیلەسووفە، کە بەدوایی شەنوکەو کردنی پرسە چەق بەستوو و ئارێشەکاندا دەگەڕێت بۆ دۆزینەوەی کەموو کورتی و هەنگاونان بۆ گەشەی مەعریفی. کاڕڵ پۆپەر دوای دووهەزار و چوارسەدساڵ سەدساڵ دواتر ئەو وتەیەی دوبارەکردەوە. پۆپەر دەڵیت؛ ئێمە کاتێک دەزانین هەڵە و کەموو کورتی تیۆرەکەمان لەکوێدا، هەنگاوێک لە زانین نزیک دەبێنەوە. دکتۆر ڕەهبەری مەحمود زادە دەڵێت؛ ٢" گەشەی مەعریفی واتا، دۆزینەوەی یەکێک لەکەموکورتییەکانی بۆچوونەکانمان، نزیکبوونەوەیە لە زانین".

پەیوەندی نێوان ئیتێک و مەعریفە، لەدیدی سوقراتەوە: سوقرات یەکەمین کەس بوو چەمکی ئاکار ئاوێتەی ئیپستمۆلۆجیا دەکات. ت ز لاڤین دەربارەی ئەخلاقی سوقرات دەڵێت؛" ئەخلاقی سوقراتی واتا دۆزینەوەی ئەوەی ڕاست و چاکەیە لەڕێگەی ئەقڵەوە".

دکتۆری ڕەهبەر دەڵێت؛ کەواتە ئەگەر بمانەوێ گرفتە ئاکارییەکانمان چارەسەر بکەین پێویستە سەرچاوەکانی زانینمان زیاد بکەین.

مەبەستی سوقرات لەم وتەیە؛ "کەس تووشی هەڵەی ئاکاری نابێت، مەگەر زانیاری لەبارەوە نەبێ". چونکە لە تێڕوانینی سوقراتەوە، چاکە زانینە.

هەرکەس زانیاری دەربارەی خراپەی گرفتە ئاکارییەکان هەبێت هەڵە ناکات. ئەمە زۆر جار وتەی بریا باشترم بکردایە، بەکار دەهێنین. بەجۆرێکی تر لەدیدی سوقراتەوە هەر کەسێک تووشی هەڵەیەکی ئاکاری بێت ئەوکەسە، بێ ئەخلاق نییە، بەڵکو زانیاری تەواوی لەبارەی باشەوە نییە.

....

ئایا ئاکاری سوقراتی لە فەلسەفەی مەدەرینتەدا، یان لە دونیای ئێستادا درووستە یان گرفتی هەیە. لەدیدی منەوە. سوقرات زانیاری دەربارەی غەریزە و مەتیڤە دەروونییەکان نەبووە، کاتێک قوتابخانەی زانستی دەروونشیکاریی و ڕەفتارناسیی دادەمەزرێت. چیتر ئاکاری سوقراتی ڕەخنەی هەڵدەگرێت، چونکە مرۆڤ هەموو کاتێک لە دۆخی ئاگاییدا نییە، بەڵکو لەژێر کاریگەری غەریزە و مەتیڤە بایەلۆژییەکاندا دەژێت، مرۆڤ کاتێک ژیان و ڕەگەزی دەکەوێتە ژێر مەترسی لەناوچوونەوە، زانیاری هەیە دەربارەی چەمکی باشە، بەڵام لەژێر مەتیڤە دەروونییەکاندا، هەڵەی ئاکاری دەکات.

سەرچاوەکان:

کۆبەرهەمەکانی ئەفلاتوون: وەرگێڕانی عیمران هاواری

ت.ز لاڤین: فەلسەفە بە هەمووان

و: ئارام مەحمود

دکتۆری ڕەهبەری محمود زادە، کۆرسی فەلسەفەی ڕۆژئاوا.

ئاراس سەعید